

RECENZIJĄ

2023-12 -01

Mindaugo Tamošaičio 9 klasei skirtame istorijos vadovėlio II dalyje (rankraštyje) toliau nuosekliai tęsiamas, pirmoje vadovėlio dalyje pradėtas, III skyrius - XIX a. politinė Europa: revoliucijos ir tautiniai sąjūdžiai, nacionalinės valstybės ir globalios imperijos, IV-V skyriai - industrinės visuomenės kūrimasis ir lietuviškasis pasaulis XIX a. Modernusis pasaulis ir masinės kultūros radimasis XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje ir VI skyrius - Pirmasis pasaulinis karas ir europinių imperijų griūtis.

M. Tamošaičio parašytas istorijos vadovėlis 9 kl. (II dalis) atitinka Lietuvos Respublikoje leidžiamų bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių keliamus bendruosius reikalavimus. Tekstinė ir vaizdinė medžiaga pritaikyta siekti dalyko bendrojoje programoje įvardytų tikslų ir uždavinių. Vadovėlyje pateikiama medžiaga ugdo dalyko bendrojoje programoje apibrėžtas mokinių kompetencijas, atitinka dalyko bendrojoje programoje apibrėžtą mokymo(si) turinį ir pasiekimų lygių požymius. Vadovėlio struktūra atitinka didaktinius dalyko mokymo principus, pateikiamos įvairių tipų užduotys, atliepančios visus bendrosiose programose aprašytus pasiekimų lygius ir skatinančios taikyti įvairius mokymosi metodus. Nėra fakto ir dalyko klaidų. Vadovėlio turinyje nėra diskriminavimo ir diskriminavimo propagavimo lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu. Vadovėlio turinyje nėra nekorektiško, antidemokratiško, antivalstybinio turinio. Vadovėlio turinyje nėra tendencingai pateikiamos ir klaidinančios informacijos geopolitinių įvykių kontekste. Vadovėlio turiniu ar užduotimis nėra kurstoma tautinė nesantaika.

M. Tamošaičio parašytame istorijos vadovėlyje 9 kl. (II dalis) nuosekliai išpildyti ir atitinka Lietuvos Respublikoje leidžiamų bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių ar mokymo priemonių keliami specialieji reikalavimai. Vadovėlio turinys atitinka dalyko bendrojoje programoje nustatytus tikslus ir uždavinius, atitinka dalyko bendrojoje programoje aprašytą mokymo(si) turinį. Mokymosi priemonė struktūruojama taip, kad atskiros dalys logiškai derėtų tarpusavyje. Pateikiama vaizdinė medžiaga tikslingai dera su kitais vadovėlio turinio elementais, atsižvelgiant į dalyko didaktiką, paisant mokinių amžiaus tarpsnio ir skirtingų kognityvinių gebėjimų ypatumų. Klausimų ir užduočių formulotės aiškios atitinkamo amžiaus tarpsnio mokiniams.

Didžiausi aptariamojo vadovėlio privalumai būtų šie. Ypač aiški vadovėlio struktūra. Kiekvienos temos, potėmės turinys konstruojamas laikantis to paties principo. Temos pradžioje

trumpas įvadas į temą „Šioje temoje MES“. Įvardijama, ką mokydami temą mokiniai išsiaiškins, sužinos, nustatys, įvardys, įvertins ir kt. Toliau akcentuojamas aktualumas (vienu sakiniu), pateikiamas temos turinys (rašytinis ir vaizdinis), pabaigoje klausimai ir užduotys, darbas su šaltiniais, sąvokos. Skyriaus pabaigoje pateikiamos apibendrinamosios užduotys. Juk svarbiausias vadovėlio adresatas – mokinys. Informacija turi būti pateikiama aiškiai, įdomiai, suprantamai. Ir įgyvendinamas principas: matau, skaitau, mąstau. Būtent mąstymą skatina siūlymas tyrinėti. Tam tikru klausimu, problema, pasidomėti detaliau, ieškoti informacijos internete: „*TYRINĖKITE! Remdamiesi internetu, surašykite, kaip įamžintas Didysis Vilniaus Seimas. Kodėl šio įvykio įamžinimas reikšmingas dabarčiai? Sukurkite savo įamžinimą, skirtą Didžiajam Vilniaus Seimui“, „*TYRINĖKITE! Remdamiesi internetu, pasidomėkite, kaip šiais laikais jūsų pasirinktės Europos valstybės visuomenė vertina iki 1914 m. jos vykdytą imperialistinę politiką. Kuo grindžiamas toks vertinimas?“, „TYRINĖKITE! Remdamiesi internetu, pasidomėkite, kuo mokslui nusipelnė Marija Kiuri“ ir daug kitų puikių skatinimų tyrinėti randame šiame vadovėlyje. Vadovėlio turinys (vaizdiniai šaltiniai) skatina lankyti įvairius istorinius Lietuvoje esančius objektus, domėtis istorija „išeinant“ iš vadovėlio rėmų. Tai skatina daryti šios iliustracijos: Jono Basanavičiaus gimtoji sodyba-muziejus Ožkabalių kaime, Bažninkų seniūnijoje, Vilkaviškio rajone, Vinco Kudirkos klėtelė-muziejus Paežeriuosė (Pilviškiuose) Vilkaviškio rajone, Martyno Jankaus muziejus. Išėiti iš vadovėlio rėmų skatina ir pasiūlymas užsukti į epaveldas.lt puslapį. Ieškoti ir susisteminti ten randamą informaciją, domėtis plačiau. Ieškoti informacijos internete: „Remdamiesi interneto svetaine *epveldas.lt*, pasidomėkite, kaip periodiniuose lietuvių leidiniuose „Aušra“ ir „Varpas“ buvo pristatomi Lietuvoje gyvenantys žydai. Surinktus duomenis aptarkite su klasės draugais.“ Vadovėlyje gausu, analizuojamas temas atliepančių, jas papildančių, susijusių su turiniu, tinkamai parinktų vaizdinių šaltinių. Puiku, kad dėstant turinio medžiagą skirtas dėmesys sąvokoms. Jos paryškintos tekste, paaiškinamos temos pabaigoje. Skiriamas dėmesys kompetencijų ugdymui ir tų kompetencijų įsivertinimui. Kiekvieno skyriaus įvadinėje dalyje nurodoma, kaip nagrinėdami skyriaus temas mokiniai ugdys ir gilins įvairias kompetencijas. Dėmesys joms ir kiekvieno skyriaus pabaigoje. Klausiami mokinių, kaip sekėsi ugdyti kompetencijas ir siūloma jas įsivertinti. Aptariamame vadovėlyje išpildyta akademiškumo ir įdomumo dermė.

Dalykai, kurie galėtų būti tobulinami. Vadovėlyje skiriamas nevienodas dėmesys skirtingų kompetencijų ugdymui. Kai kurioms kompetencijoms (komunikavimo kompetencija, kūrybiškumo kompetencija, skaitmeninė kompetencija) dėmesio galėtų būti daugiau. Komunikavimo kompetencija vadovėlyje ugdoma nurodant, jog atlikus konkrečią užduotį, radus informaciją, ją aptarti su klasės draugais: „Surinkta informacija pasidalykite su klasės draugais.“ Bet komunikavimo kompetencija ne vien tai. Tai gebėjimas dirbti komandoje, pasiskirstyti užduotimis, susitarti ir įgyvendinti bendrą planą, užbaigti savo sumanymą ir jį pristatyti auditorijai. Tai gebėjimas diskutuoti, komunikuoti, girdėti kitą ir jo argumentus, gebėti oponuoti, priimti bendrus

sprendimus. Skaitmeninę kompetenciją bandoma ugdyti skatinant remtis internetu ir rasti informaciją. Bet XXI a. galimi ir kiti, sudėtingesni skaitmeninės kompetencijos ugdymo būdai. Jų įgyvendinimas skatintų ir detalesnę kūrybiškumo kompetenciją: įvairiais būdais kurti praeities rekonstrukcijas. Juk ta pati informacija gali būti aptariama, pristatoma pasitelkiant skirtingas kūrybiškumo formas ir skaitmeninė kompetencija siekiant to gali būti labai naudinga. Vadovėlio autorius kiekvienos temos pradžioje pateikia temos aktualumą: „AKTUALU! Kuo Mažosios Lietuvos gyventojai skyrėsi nuo Didžiosios Lietuvos gyventojų?“, „AKTUALU! Kaip Lietuvos demokratų partija susijusi su būsimais Lietuvos prezidentais Antanu Smetona ir Kaziu Griniumi?“. Aktualumas nurodomas tos temos, analizuojamo laikmečio kontekste. Siūlyčiau pagalvoti ir apie detalesnį aktualumą šiandienai. Kodėl mokiniui aktualu šiandien konkrečią analizuojamą temą perprasti ir išmanyti? Kokios įtakos seniai nutikę įvykiai turi šiandienai? Šie vadovėlyje pateikti aktualumo klausimai puikūs: „Kodėl 2018 m. Jono Basanavičiaus paminklas (28.1 pav.) buvo pastatytas priešais dabartinę Lietuvos nacionalinę filharmoniją Vilniuje (28.2 pav.)?“, „Kodėl daug panašumų tarp Didžiosios Britanijos (30.4 pav.), Australijos (30.5 pav.), Pietų Afrikos Respublikos (30.6 pav.) ir Naujosios Zelandijos (30.7 pav.) vėliavų?“ Taip konstruojamų aktualumo klausimų vadovėlyje galėtų būti daugiau. Jie primena, kad istorija ne vien istorijos vadovėliuose, ji įvairiomis formomis mūsų kasdienybėje. Tokie klausimai aktualizuoja akademinės žinias. Siūlyčiau pagalvoti apie užduotis, kurios mokinius skatintų pasidomėti įvairių temų, asmenybių, įvykių įamžinimu XXI amžiuje. Prie kai kurių temų tikrai būtų galima pateikti klausimus, kurie aptariamą temą susietų su dabartiniu laikmečiu. Pavyzdžiui, dėstant apie Amerikos lietuvius, būtų galima skatinti mokinius pasidomėti, kaip dabar gyvena Amerikos lietuviai, kokie jų ryšiai su Lietuva. Gilinantis į politines partijas būtų tikslinga paklausti, skatinti mokinius pasidomėti, kiek politinių partijų yra šiandieninėje Lietuvoje, kaip atrodo politinės partijos sukūrimo kelias, jeigu mokiniai kurtų politinę partiją šiandien, kokia ji būtų? Taip pat rekomenduočiau šalia klausimo, kurio atsakymo siūlome ieškoti internete, nurodyti vieną patikimą internetinį šaltinį. Tai skatintų mokinius nenuieiti lengviausiu keliu ir ieškoti informacijos ne vien pirmame internete siūlomame puslapyje. Vadovėlio dalyse „Darbas su šaltiniais“ rekomenduočiau autoriui pateikti ne vien tik rašytinius šaltinius, bet ir vaizdinius. Vadovėlio rankraštyje to nėra. Išimtis tik analizuojant temą „Versalio taikos sutartis ir pokyčiai Europos politiniame žemėlapyje“. Čia pateikiama karikatūra „Per didelis svoris“. Skiltyje „Darbas su šaltiniais“ būtų naudinga mokiniams tobulinti ne tik rašytinio, bet ir vaizdinio šaltinio analizės gebėjimą. Šias skiltis būtų tikslinga papildyti: paveikslais, karikatūromis, nuotraukomis. Rekomenduočiau autoriui dar kartą peržiūrėti IV-V skyrių apibendrinamąsias užduotis. Vadovėlio rankraštyje pateikta 10 klausimų su pasirenkamaisiais atsakymais (testo), nurodoma, kokias sąvokas reikėtų paaiškinti ir įvardijamos istorinės asmenybės, kurių veiklą reikia įvertinti. Būtų tikslinga pateikti įvairesnių užduočių, kurios ugdytų skirtingas mokinių kompetencijas. Vadovėlį tikrai praturtintų jo pabaigoje pateiktas knygų ir filmų sąrašas, kurių skaitymas ir peržiūra leistų 9 klases

mokiniui „nerti“ į gilesnį, platesnį Naujųjų laikų istorijos labirintą. Tai parodytų kryptį, kaip ir kur konkrečiomis temomis, kurios aptariamos vadovėlyje, galima domėtis detaliau. Tai būtų pasiūlymas ypač motyvuotiems mokiniams, tiems kurie laisvalaikiu domisi istorija. Skatintų ugdytis aukštesnius mokymosi gebėjimus.

Apibendrinant galima teigti, kad M. Tamošaičio istorijos vadovėlis 9 klasei (II dalis) atitinka bendruosius ir specialiuosius reikalavimus vadovėliams, todėl gali būti spausdinamas.

Istorijos mokytoja metodininkė Laura Valantė

Karalienės Mortos mokykla

